

Arccal a választások felé

Március már a választások hónapja. Hetek óta rendületlenül írom a szóvivői jegyzeteket. Figyelemfölvívó jelleggel – tagjainknak. Február elejétől április elejéig tizenkét darab született belőlük, talán politikai tárcáknak nevezhetem őket. Iránymutatás akart lenni. Mintha iránytű lett volna birtokomban, pedig csupán megérzéseimre támaszkodtam. Újraolvasva ezeket az írásokat, látom az MDF kampánymagatartásának fő vonásait: intés mérsékletre, a szélsőségek elutasítása, következetes álláspont a lehetséges koalíció dolgában. Gyakran napi eseményekből, tapasztalataimból kiindulva készültek e jegyzetek. Néhány idézet érzékelteti talán az akkori hangulatot, hogy miről kívántam meggyőzni tagságunkat. Mennyire tartottam a kezemet a történelem pulzusán, nem tudom. Íme, efféléket írtam: „A nagy hangoskodásban a Magyar Demokrata Fórumnak méltósággal, ’nyugodt erőként’ kell megszólalnia. Következtesen és türelemmel. Nem lesz könnyű a petárdák zajában, újabb és újabb »szenzációk« közepette. Mi nézzünk előre, beszéljünk hitelesen, szólítsuk meg személy szerint minél több honfitársunkat” (*Választásokra készülve*). „A Magyar Demokrata Fórum a nomenklátúra monopóliumait kívánja fölszámolni. Ragaszkodik ahhoz, hogy megnevezzék, ki a felelős, kik a felelősök az ország súlyos helyzetéért. Nem maradhat meg egyetlen jogtalan privilégium sem. Sem a kicsi, sem a nagy vezetőké. Bizony alapos elszámolásra van szükség. De csakis törvényes keretek között! [...] Mi úgy látjuk, a fölfogást politikai értékeket tekintve legközelebb állnak hozzánk a kereszténydemokraták, kispártok és néppártiak. Egyértelműnek érezzük a távolságunkat az MSZP-től és az SZDSZ-től.” (*Ellenség, ellenzék és versenytársak*). „Tartózkodunk általában is a szélsőségektől, a radikalizmus különböző formáitól. Bizalmatlanul tekintünk a politikai élet azon szereplőire, akik túl hangosak, agresszívek és türelmetlenek. Úgy véljük, hamis kérdés, hogy előbb vagyunk-e demokraták vagy magyarok. Nem osztjuk azok véleményét, akik elvitatják a magyarságtól a demokratikus hagyományokat.” (*Ki-vel szövetkezünk és ki-vel nem*). „Gyűlnek a kopogtató cédulák (több jelöltünknek

KISS GY. CSABA (1945) művelődéstörténész, esszéista. Az MTA doktora, címzetes egyetemi tanár. Utóbbi kötete: *Harminc év után: 1988–1989. Személyes történelem* (Budapest, 2019, Nap Kiadó).

sikerült szinte napokon belül megszereznie a szükséges 750-et)... Elismeréssel lehet említeni ezért a helyi szervezőinket, áldozatkész tagjainkat... Ma már nehezebb felismerni a félretájékoztatót és a rágalmozást, mert úgymond objektív és független lapok vagy intézmények terjesztik. Ezért egészséges bizalmatlanságra van szükség. [...] Lássuk világosam, hogy a tömegtájékoztató irányítói, monopóliumaikat védve, a legfőbb ellenfélnek a Magyar Demokrata Fórumot tartják" (*Folyik a kampány*). „Jobb lenne, mondta valaki, ha nekünk is mindenhol mindenre kész mondataink lennének, mint az SZDSZ-tagoknak. Való igaz, Balatonszárszón és Sárbogárdon pontosan ugyanazokkal a szavakkal fogalmaztak e párt hozzászólói (nem maradnak el egyetlen gyűlésünkről sem). Csak hát az MDF-ben nincsen demokratikus centralizmus. És ne is legyen" (*Az önbizalomról és a bizalomról*). „Nem tanultunk mi politikát, szabad időnk is kevés van hozzá, pénzünk szintén meglehetősen gyéren. Mi a tisztességet vállaltuk ott, a lakiteleki sátorban. Szolgáltatot egy új Magyarországért, nem pozíciók, hatalom reményében, hanem a hatalmi monopóliumok ellen. [...] Új Magyarországot szeretnénk, nem kívánunk újabb »rendszert« a magyarság nyakába. Váltogatják itt a rendszereket, aztán megint ők maradnak. A menedzserek, az igazgatók, a főszerkesztők, a tévés és rádiós vezetők." (*Vagy-vagy?*). „Helyi önkormányzat nélkül nincs demokrácia. [...] A központosítás, a körzetesítés volt évtizedeken át a hatalom egyik fő törekvése. Összevonták a téveseket, az iskolákat, egyesítették a falvakat. A polgárok megkérdezése nélkül." (*A helyi önkormányzatról*). A kampányutakon volt módom érzékelni vidéken a hangulatot, a bizakodást és a kételyeket, a helyi vetélkedést, fontoskodást és fölös ambíciókat, valós helyzetértékelést és tájékozatlanságot, lemondó hangulatot és reménykedést. Azt a megbolydult Magyarországot, amely tétován kereste magát, bizalmatlanul nézett a tegnapi és mai politikára, olykor pedig délibábokkal vigasztalta magát.

Szünet nélkül jönnek az üzenetek a helyi szervezetektől a Bem téri központba. Alig lehet földolgozni, pedig mindenütt várják a választ az elnökségtől. Szabados Péter esetét végül megírtam az egyik szövvivői jegyzetben. Persze figyelmeztetésként inkább, hiszen a helyi csoportoknak, választókerületi bizottságok önállóak voltak. Eljutott hozzám a hír a sajtóból, hogy Somogy megye I. számú választókerületben közös MDF, SZDSZ és FIDESZ jelöltként szeretne indulni az Amerikából hazatérő Király Béla, az '56-os Nemzetőrség parancsnoka. Amikor a Magyar Demokrata Fórum már döntött saját jelöltjéről. Siettem ezt nyomatékkaal megírni a Magyar Fórumban. Az első döntést azután Kaposváron megváltoztatták. Három hét múlva már csak a tanulságot rögzíthettem levél formájában eredeti jelöltünknek, az MDF szervezetet vezető Szabados Péternek: „Egy külföldről hazatérő magyar, akinek saját elképzelése van az itthoni politikáról, és hozzálát megvalósításához. Egy híres személyiség, akit jól ismernek messze a megyehatáron túl. [...] Van-e biztosíték arra, hogy a parlamentben a mi frakciónkat erősíti majd, ha megválasztják? Mert ha nem, egy lehetséges képviselővel kevesebb lesz az MDF-nek, valamelyik konkurens

pártnak pedig több. Ez a dolog politikai része. Bizonyára sokan jól szórakoznak az MDF naivságán.” Egyértelművé lett ekkorra, hogy fő vetélytársunk az SZDSZ. A választási küzdelem elsősorban közöttünk folyt. Lényegében a négyigenes népszavazás óta. Ez a szembenállás nem a legszerencsésebb körülmény. Hozzá még az őszi kampányban az SZDSZ heves antikommunista kirohanásai. Részen külföldi közvetítéssel beleszűrődött még az antiszemizmus vádja. Amit az ország nagy részében alig értettek, legfőnnebb az idősebb nemzedék tudott róla, az előítélet múltbeli emlékeként. Egy nyugat-dunántúli faluból jutott el hozzám ez a történet: a kocsmában mérlegelik idősebb atyafiak a választási esélyeket. „Vigyázzunk, emberek, magyarázza az egyik, nehogy az MDF-re szavazunk, mert akkor aztán jön Antall az ő zsidóival.”

Nem könnyű fölidézni ezeket a heteket. Zsebnaptáromból megállapítható, szemmel láthatóan gyorsan lettek odavetve a szavak, nehezen lehet kiolvasni őket, mintha a betűket is elfogta volna valami láz. Szinte követhetetlen a programom. Rendszeresen ülésezik az elnökség, ritkábban a választmány és a külügyi bizottság. Sűrűsödnek a sajtótájékoztatók, és szünet nélkül jönnek az újságírók, szállodákban, kávéházakban beszélünk meg velük találkozókat. Kedd délelőttök: Kőbányán a *Hitel* szerkesztőségében. Közben a munkahelyi teendők. Őszintén szólván kutatóhelyi állás nélkül elképzelni sem tudnám, miként lehetne ezt a lóttást-futást végezni. Hiszen fontosabbak lettünk már a diplomaták számára is, egymást követik a meghívások, fogadások. A spanyol nagykövet titkárságától egyszer még finom figyelmeztetést is kapok magyarul, mert nem válaszoltam valamire időben. A legnehezebb: a fontossági sorrend megállapítása. Soha nem tudom, mi vár majd másnap reggel a Bem téren. Továbbra sincs otthon telefonkészülék, ez pedig óriási hátrány a kapcsolattartásban. Sokszor estig maradunk, ott cseréljük ki az újabb híreket. Egy nehéz nap után mentünk hármasban Lezsák Sándorral és Olajos Csabával röviden szót váltani, s még lefekvés előtt fölhajtani egy pohár bort. Tíz óra tájban a Greshamben kötöttünk ki. A sok gyakorlati teendő fölsorolása után rám néz Sándor, s nyomatékkal mondja, neked is indulnod kell a választásokon. Nem válaszolok, őszintén szólván: nem tudom. Egy friss tavaszi délelőtt a XI. kerületiek hívnak a Gellérthegyre. Az úgynevezett jubileumi parkban, a Citadella alatt, a vörös csillagot fogjuk lebontani. Ilyentájt lehetett, amikor 1958-ban barátaimmal egyszer erre csavarogtunk, s a bokrok mögül lépett elő a fegyveres szovjet katona, aki nem szólt semmit, csak intett, eddig s ne tovább. Nagykabát nélkül járhatunk már, derülátó a hangulat: az MDF a holnap!

Talán március elején keresett föl a Bem téren a csehszlovák nagykövetség egyik tanácsosa. Viszonylag fiatal ember, persze még a régi csapatból, de egy új országot képvisel már. Április 9-ére szeretné meghívni Pozsonyba Havel elnök úr Lengyelország és Magyarország első számú vezetőit, tőlünk pedig az ellenzéki pártok képviselőit is. Elővigyázatlanul kivesz egy dossziéból egy ív papírt, amelyen listák vannak, látom, az SZDSZ-ből nagyjából kétszer annyi név szerepel rajta, mint az MDF-ből. Rögtön mondom is neki: nocsak, a prágai

Várban ilyen választási eredményekre számítanak Magyarországon? Kissé elvörösödve szabadkozik. Szeretnék persze ott látni tőlünk Antall Józsefet is, mondom, természetesen továbbítom a meghívást elnökünknek, és számíthat a válaszukra.

Újabban azt kell tapasztalnom, megváltozott az MDF levegője. Sok az új, ismeretlen arc. Már nem kockázat ide jönni. Fölkerekedtek a szerencsevadászok. A kádári Magyarország csöndes magyarjai, akik fölfedezik magukban a régi ellenzékit, eddig legfőnnebb családi körben szidták a rendszert, most már nagy a szájuk, siratják Erdélyt, de nem sokat tudnak róla. Másnak is voltak hasonló érzései, a választási győzelem után jegyezte föl Csoóri Sándor: „Rajzanak a hatalomra éhes emberek. Mindenkinek van jelöltje – hacsak nem önjelölt valaki. Émelyegve néztem a tolongást” (*Éji nap – Nappali hold*. 2018. 125.). Képviselői listák készülnek. A 176 választókerületben, a megyékben, a fővárosban. Menynyi közöttük a tanár, az orvos és a népművelő! Szerencsére megszaporodott az ügyvédek száma. Jóval kevesebb viszont a mérnök és a közgazdász. Értékes műszaki szakértői társaság gyűlt össze az MDF-ben, jelentős értelmiségi kapacitás. Az elnökség a kampány lázában él, azonban továbbra sem sikerült fölhagyni a másod-harmadrangú kérdésekről folyó vég nélküli vitákkal. Mintha egyáltalán nem folyna fölkészülés a hatalom átvételére. Ez persze eléggé sokfelé ágazó kérdés. Hiszen nemcsak új kormányról kellene beszélni, hanem az átalakítandó közigazgatásról, továbbá az állami vállalatok irányításáról, a menedzserelit körében szükséges változásokról. Láthattuk, mekkora vihar kerekedett a televízió elnökségével kapcsolatban. Nem emlékszem, hogy tárgyalt volna elnökségünk a kormányalakítás mikéntjéről, az új kormány lehetséges szerkezetéről, általában az említett problémákról, horribile dictu személyi kérdésekről. Valamikor március elején készítettem egy rövid följegyzést ebben a tárgyban, de szóra sem méltatták. Szóba került ez egyszer a külügyi bizottság egyik szűkebb körű ülésén is, ahol Granasztói György ellentmondást nem tűrően szögezi le, ezt Antall Jósikára kell hagyni. Igen, a párt elnöke néhány kiválasztott emberével jön-megy a házban, egyiket-másikat most ismerjük meg, Osváth György a hazajáró „német kapcsolat”, Tar Pál pedig a „francia szál” és állandó kísérelője, Kiss György, a régi iskolatárs (akiről kiderül azután, hogy évtizedeken keresztül írta róla a jelentéseket a szerveknek). Talán ők foglalkoznak ezekkel a sorsdöntő kérdésekkel. Titokzatos kabinetnek érzi az ember ezt a pontosan meg nem határozható kört, a tervek talán ott készülnek, ki tudja, Csoóri lehet még beleavatva. De az egész nem az MDF vezető testületeinek a nyilvánossága előtt zajlik.

A kampány hangulata belengi a Bem téri központ egész épületét. Negyvenhárom évvel ezelőtt volt utoljára demokratikus választás Magyarországon, az én nemzedékemnek egészen új, különös tapasztalat. Anyagi eszközeink meglehetősen szerények hozzá. Bárhol elképzelhetetlen volna, hogy ilyen pénzügyi háttérrel országos választási kampányt kezdjenek. Bizunk a helyi erők lelkesedésében, rajtuk múlik a mozgósítás. „Nyugodt erő” – kitűnő jelszónak tartom

én is. Emlékezetem szerint Furmann Imre hozta elő még '89 nyarán, Joó Rudi magyarázta utána, hogy ez volt állítólag Mitterand elnök sikert hozó választási jelszava. Nyugodt: mert fontos nekünk az ország nyugalma, a káosz elkerülése, erő: mert a legnagyobb országos hálózattal bíró ellenzéki párt. A kampánycsapat irányítója Lezsák Sándor. A tőle megszokott energiával és következetességgel végzi ezt a munkát. Senki nem tanulta, ő sem, de kivételes érzéke van hozzá. Biztos lehet ezt valamennyire tanulni, de igazából érezni kell. Visszatekintve úgy gondolom, nagy szerencsénk volt, hogy nem bejártatott nyugati minták vagy tanácsok alapján kezdtek a mieink a munkához. Így szerényebb a kampányunk, ám magyar módon jobban meg tudjuk szólítani az embereket. Plakátok készülnek, kampányfilm. Olyan segítők vannak Sándornak, mint a filmrendező Talpassy Zsombor, a grafikus Aba Béla, a kommunikációs szakember Nemessuri Zoltán, a dokumentumfilm Balogh László, a képzőművész Orosz István. Feledhetetlen a híres plakát Orosz Istváné, a *Tovarisi, konyec*. Emlékszem, mikor első alkalommal az elnökségen láttuk, nem volt egyöntetű a vélemény róla, senki nem vitatta hatásosságát, ám akadt, aki túl erősnek tartotta, nehogy akár csöppet is zavarja a minap aláírt csapatkivonási egyezményt. Lezsák nemigen magyarázta, de végül kikerült az utcára a plakát. Vitathatatlanul telitalálat. Heteken keresztül óriási munkát végeznek a kampánystáb tagjai, valamint lelkes helyi tagjaink, a plakátok, felhívások terjesztése végül rajtuk múlik. Vannak MDF-es zászlók a három zöldre festett betűvel, és a Szörényi Levente által rajzolt jelvény (újmagyarul logónak mondják): zöld levélen a fehér tulipán kis piros bimbóval, nekem ugyan kissé cifra. A tulipánt jó másfél éve javasoltam az első kis három zöldbetűs jelvény után. Azután: képeslap Sinkovits Imrével és Kubik Annával Sütő András darabjából, üzenet a nagy színész kézírásával: „Én az MDF tagja vagyok, s arra szavazok! Istenem, Hazám, Családom után benne van hitem: az valósítják meg, mit én színpadról hirdettem!”

Közben sem áll meg a történelem. Március 11-én Litvánia kikiáltja a függetlenséget, nincs még egy hónapja, hogy a Sajudis (az ő demokratikus mozgalom) megnyerte a választásokat, a tavaly októberi országos gyűlésünken pedig nálunk járt Landsbergis lett a köztársasági elnök. Úgy látszik, tényleg „fölbontják” a balti államok az 1939. augusztusi emlékezetes Molotov–Ribbentrop-paktumot. Nekem meg újra és újra eszembe jut Lezsák Sándor kérdése a képviselőségről. Nyugtatom magamat, hogy ráérünk még, várhatunk a dologgal. Nem akaródzik dönteni. Vállalni egy teljesen új életformát? Végül én megvettem a magamét Lakitelektől máig. És bennem a negyedik éve érzett lelkiismeret-furdalás. A kapujában volnék a befejezett és megvédett kandidátusi disszertáció (ma PhD-nek mondanák) után a tudományos életnek. Ott van két kidolgozott könyvtervem (az egyik közös Kovács Pistával: a lengyel irodalom harminc éves kistükre), nem beszélve arról, hogy disszertációmát átdolgozva szeretném megjelentetni. Nincs még önálló kötetem. Eltáncoltam ezeket az éveket. Ha megnyerjük a választásokat, hivatásos politikusokra lesz szükség meg hivatalnokokra. Működő országra. Nekem nem voltak ilyen ambícióim, sőt lázadó ifjú éveimben

apámmal szembeállva megvettem a hasonló hivatásokat. Egyáltalán: lett volna kedvem és energiám ennyire elkötelezni magam a politikában, ha, mondjuk, volna három gyerekem? Végül töprengéseimben a mérleg karját a Bem téri újvitézek egyre harsányabb bevonulása húzta le. Velük igazán nincs kedvem versengeni. Volna befutó helyem az országos listán, bízattak is, hízelgett a hiúságomnak, de jelzett önérzetem, hogy így választóköri kampány nélkül kerülhetnék be, úgyhogy nemet mondtam. Az egész képviselőségre. Mert megtehettem? Talán igen. Volt veszteni valóm? Úgy éreztem, hogy nem.

Kováts Nikolett: Sebesült (akril, szén, vászon, 145×135 cm, 2012)

